

Maria FILIPIAK

DAR MĄDROŚCI
Papież Jan Paweł II, Benedykt XVI
i Franciszek o relacji wiary i rozumu
Bibliografia wypowiedzi z lat 1978-2024

Wykaz skrótów

IGP – *Insegnamenti di Giovanni Paolo II* [Città del Vaticano]

I (1978) ss. 477	XIV (1991) t. 1, ss. 1983
II (1979) [t. 1], ss. 1729	XIV (1991) t. 2, ss. 1619
II (1979) t. 2, ss. 157	XV (1992) t. 1, ss. 2147
III (1980) t. 1, ss. 1983	XV (1992) t. 2, ss. 1119
III (1980) t. 2, ss. 1869	XVI (1993) t. 1, ss. 1855
IV (1981) t. 1, ss. 1292	XVI (1993) t. 2, ss. 1725
IV (1981) t. 2, ss. 1313	XVII (1994) t. 1, ss. 1367
V (1982) t. 1, ss. 1376	XVII (1994) t. 2, ss. 1281
V (1982) t. 2, ss. 2497	XVIII (1995) t. 1, ss. 2054
V (1982) t. 3, ss. 1751	XVIII (1995) t. 2, ss. 1589
VI (1983) t. 1, ss. 1730	XIX (1996) t. 1, ss. 1798
VI (1983) t. 2, ss. 1496	XIX (1996) t. 2, ss. 1206
VII (1984) t. 1, ss. 2016	XX (1997) t. 1, ss. 1799
VII (1984) t. 2, ss. 1708	XX (1997) t. 2, ss. 1230
VIII (1985) t. 1, ss. 2081	XXI (1998) t. 1, ss. 1669
VIII (1985) t. 2, ss. 1683	XXI (1998) t. 2, ss. 1483
IX (1986) t. 1, ss. 2204	XXII (1999) t. 1, ss. 1660
IX (1986) t. 2, ss. 2242	XXII (1999) t. 2, ss. 1396
X (1987) t. 1, ss. 1482	XXIII (2000) t. 1, ss. 1415
X (1987) t. 2, ss. 2582	XXIII (2000) t. 2, ss. 1463
X (1987) t. 3, ss. 1812	XXIV (2001) t. 1, ss. 1607
XI (1988) t. 1, ss. 1073	XXIV (2001) t. 2, ss. 1376
XI (1988) t. 2, ss. 2625	XXV (2002) t. 2, ss. 1130
XI (1988) t. 3, ss. 1405	XXV (2002) t. 1, ss. 1290
XI (1988) t. 4, ss. 2317	XXVI (2003) t. 1, ss. 1298
XII (1989) t. 1, ss. 1945	XXVI (2003) t. 2, ss. 1205
XII (1989) t. 2, ss. 1783	XXVII (2004) t. 1, ss. 1063
XIII (1990) t. 1, ss. 1885	XXVII (2004) t. 2, ss. 933
XIII (1990) t. 2, ss. 1888	XXVIII (2005), ss. 333

IB – *Insegnamenti di Benedetto XVI* [Città del Vaticano]

I(2005) ss. 1326	V(2009) t. 1, ss. 1439
II(2006) t. 1, ss. 1008	V(2009) t. 2, ss. 980
II(2006) t. 2, ss. 1065	VI(2010) t. 1, ss. 1166
III(2007) t. 1, ss. 1405	VI(2010) t. 2, ss. 1390
III(2007) t. 2, ss. 1065	VII(2011) t. 1, ss. 1072
IV(2008) t. 1, ss. 1280	VIII(2012) t. 1, ss. 960
IV(2008) t. 2, ss. 1099	VIII(2012) t. 2, ss. 952
	IX(2013), ss. 336

IF – *Insegnamenti di Francesco* [Città del Vaticano]

- I (2013) t. 1, ss. 592
 I (2013) t. 2, ss. 983
 II (2014) t. 1, ss. 938
 II (2014) t. 2, ss. 949

- NP I – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, I (1978), Poznań–Warszawa 1987, ss. 220
 NP II, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, II (1979) t. 1, Poznań 1990, ss. 793
 NP II, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, II (1979) t. 2, Poznań 1992, ss. 753
 NP III, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980) t. 1, Poznań–Warszawa 1985, ss. 875
 NP III, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980) t. 2, Poznań–Warszawa 1986, ss. 924
 NP IV, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IV (1981) t. 1, Poznań 1989, ss. 611
 NP IV, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IV (1981) t. 2, Poznań 1989, ss. 572
 NP V, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, V (1982) t. 1, Poznań 1993, ss. 877
 NP V, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, V (1982) t. 2, Poznań 1996, ss. 1004
 NP VI, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI (1983) t. 1, Poznań 1998, ss. 852
 NP VI, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI (1983) t. 2, Poznań 1999, ss. 686
 NP VII, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VII (1984) t. 1, Poznań 2001, ss. 924
 NP VII, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VII (1984) t. 2, Poznań 2002, ss. 827
 NP VIII, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII (1985) t. 1, Poznań 2003, ss. 1076
 NP VIII, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII (1985) t. 2, Poznań 2004, ss. 856
 NP IX – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IX (1986) t. 1, Poznań 2005, ss. 999

ORpol. – „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 1980 –

AP 3 – Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II, Città del Vaticano 1989, ss. 395

JAN PAWEŁ II

1978

1. *Informacja na usługach prawdy* (Przemówienie do dziennikarzy, 21 X), NP I, s. 11-13; toż: *L'informazione al servizio della verità*, IGP I, s. 31-34.

1979

2. *Z wiary w Chrystusa rodzi się nasza nadzieja* (Homilia podczas Mszy św. w parafii św. Bazylego, 11 III), NP II, 1, s. 216-218; toż: *Dalla fede in Cristo nasce la nostra speranza*, IGP II, 1, s. 518-522.

3. *Zwycięstwo wiary i miłości nad nienawiścią* (Przemówienie w obozie koncentracyjnym, Oświęcim-Brzezinka, 7 VI), NP II, 1, s. 683-686; toż: *Vittoria della fede e dell'amore sull'odio*, IGP II, 1, s. 1482-1487.

4. *Głęboka harmonia łączy prawdy naukowe z prawdami wiary* (Wspomnienie Alberta Einsteina w setną rocznicę urodzin, 10 XI), NP II, 2, s. 529-533; toż: *L'armonia profonda che lega le verità della scienza e le verità della fede*, IGP II, 2, s. 1107-1120.

1980

5. *Wkład wiary i odwagi w cywilizację i kulturę Brazylii* (Przemówienie podczas spotkania ze społecznością polską i innymi grupami imigrantów, Kurytyba, Brazylia, 5 VII), NP III, 2, s. 74-78; toż: *Contributo di fede e di coraggio alla civiltà e alla cultura del Brasile*, IGP III, 2, s. 138-143.

1981

6. *Poznać Boga w człowieku i poznać człowieka w Bogu* (Przemówienie na papieskim Uniwersytecie Salezjańskim, 31 I), NP IV, 1, s. 99-103; toż: *Conoscere Dio nell'uomo e conoscere l'uomo in Dio*, IGP IV, 1, s. 200-206.

7. *Nauka – sumienie* (Przemówienie podczas spotkania z przedstawicielami Uniwersytetu Narodów Zjednoczonych w Hiroszimie, 25 II), NP IV, 1, s. 264-269; toż: *Responsabilità della scienza e della tecnologia*, IGP IV, 1, s. 540-549.

1982

8. *Wiara i kultura podnoszą pracę na poziom chrześcijańskiej wartości zbawczej* (Przemówienie do uczestników Krajowego Kongresu Ruchu Kościelnego na rzecz zaangażowania kulturowego, 16 I), NP V, 1, s. 61-65; toż: *Fede e cultura elevano il lavoro a valore di salvezza cristiana*, IGP V, 1, s. 129-134.

9. *Świadek wiary i herold rozumu* (Stulecie urodzin Jacquesa Maritaina, 15 VIII), NP V, 2, s. 278-280.

10. *Wiara chrześcijańska i sprawiedliwość społeczna jako światła na drodze człowieka* (Przemówienie do władz cywilnych, Brescia, 26 IX), NP V, 2, s. 441-442; toż: *Fede cristiana e giustizia sociale: luci sul cammino dell'uomo*, IGP V, 3, s. 576-578.

11. *Uznajmy z wiarą wiarygodność Słowa Bożego* (Homilia podczas Mszy św. dla środowisk uniwersyteckich Rzymu, 16 XII), NP V, 2, s. 945-948; toż: *Riconosciamo con la fede la credibilità della Parola di Dio*, IGP V, 3, s. 1618-1623.

1983

12. *Kulturalna wspólnota kontynentu nie jest zrozumiała bez chrześcijańskiego orędzia* (Nieszpory europejskie na Heldenplatz, Wiedeń, 10 IX), NP VI, 2, s. 189-193; toż: *Un'Europa unita dalla fede in Cristo*, IGP VI, 2, s. 436-444.

1984

13. *Prawda i sprawiedliwość, pokój i wiara* (Przemówienie do młodzieży, Seul, 6 V), NP VII, 1, s. 594-596; toż: *Verità, giustizia, pace e fede per costruire un mondo migliore*, IGP VII, 1, s. 1291-1296.

14. *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą* (Orędzie na XVIII Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 V), NP VII, 1, s. 672-675; toż: *Fede e cultura sono chiamate ad incontrarsi e ad interagire sul terreno della comunicazione*, IGP VII, 1, s. 1480-1485.

15. *Odpowiedzialna prokreacja wymaga dialogu pomiędzy nauką, wiarą i teologią* (Przemówienie do uczestników dwóch kongresów na temat małżeństwa, rodziny i płodności, 8 VI), NP VII, 1, s. 746-748; toż: *La procreazione responsabile esige il dialogo tra scienza, fede e teologia*, IGP VII, 1, s. 1637-1642.

1985

16. *Misją katolickiego nauczyciela jest wdrożyć rozum do przyjęcia prawd wiary* (Przemówienie w Pedagogium „Maria Assunta”, 9 III), NP VIII, 1, s. 337-340; toż: *La missione dell'insegnante cattolico è di educare la ragione ad accogliere le verità della fede*, IGP VIII, 1, s. 622-627.

17. *O ile rozum ludzki sam poznaje Boga?* (Audycja generalna, 20 III), NP VIII, 1, s. 370-375; toż: *Con la ragione l'uomo giunge a Dio*, IGP VIII, 1, s. 672-675.

18. *Wiara chrześcijańska a teoria ewolucji* (Przemówienie do uczestników międzynarodowego sympozjum naukowego, 26 IV), ORpol. 6(1985) nr 4-5, s. 8; toż: *Retta fede nella creazione, retto insegnamento dell'evoluzione*, IGP VIII, 1, s. 1127-1133.

19. *Wiara i nauka* (Audycja generalna, 17 VII), ORpol. 6(1985) nr 6-7, s. 11-12; toż: *Gli uomini di scienza e Dio*, IGP VIII, 2, s. 134-141.

20. *Ukazywać wielkie wartości człowieka w świetle nauki i wiary chrześcijańskiej* (Przemówienie do świata kultury, 19 X), NP VIII, 2, s. 533-536; toż: *Ravvivare i grandi valori dell'uomo alla luce della scienza e della fede cristiana*, IGP VIII, 2, s. 1035-1039.

21. *Trzeba wzmocnić modlitwę, studia i dialog, aby móc dojść do jedności wiary w prawdzie* (Przesłanie do Dimitriosia I, 30 XI), NP VIII, 2, s. 715-717; toż: *Intensificare la preghiera, lo studio ed il dialogo per giungere all'unità della fede nella verità*, IGP VIII, 2, s. 1392-1394.

1986

22. *Wiara inspiruje twórczość artystyczną* (Przemówienie do uczestników Kongresu Studiów Ewangelizacja i dobra kultury Kościoła we Włoszech, 2 V), NP IX, 1, s. 606-608; toż: *La fede esercita sulla produzione artistica una funzione illuminante ed ispiratrice*, IGP IX, 1, s. 1199-1202.

23. *Poznanie tajemnic Bożych jest nie tyle zdobyczą ludzkiego rozumu, ile darem, którego Bóg udziela pokornym i wierzącym* (Przemówienie podczas wizyty w Papieskiej Akademii św. Anzelma, Rzym, 1 VI), NP IX, 1, s. 858-861; toż: *La conoscenza dei misteri divini non è tanto conquista del genio umano quanto un dono che Dio elargisce agli umili ed ai credenti*, IGP IX, 1, s. 1738-1743.

24. *Jakie są perspektywy tego pokolenia?* (Przemówienie w auli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 9 VI), ORpol. 8(1987) nr 5, s. 11-12.

25. *Odpowiedzi na pytania dotyczące wiary, Kościoła, świata* (Dialog z młodzieżą, Lyon, 5 X), ORpol. 7(1986) nr 10, s. 26-29; toż: *Fondata su Cristo la Chiesa ha un avvenire: anche da voi giovani dipende se sarà bello*, IGP IX, 2, s. 850-868.

1987

26. *I principi etici e morali guidino la ricerca scientifica* [Zasady etyczno-moralne niech kierują badaniami naukowymi] (Przemówienie do uczestników Kongresu Chirurgów, 19 II), IGP X, 1, s. 373-377.

27. *Aby ogień wiary się nie wypalił, aby żar nie zamienił się w popiół* (Homilia podczas Mszy św., Essen, 2 V), ORpol. 8(1987) nr 7, s. 29-30; toż: *„Fedeli della Ruhr: Non lasciate spegnere il fuoco della fede perché non resti tra voi soltanto la cenere di quella fiamma”*, IGP X, 2, s. 1540-1548.

28. *Jeżeli służysz Prawdzie, służysz Wolności, wyzwalanii człowieka i Narodu* (Przemówienie do środowiska KUL podczas Liturgii Słowa, Lublin 9 VI), ORpol. 8(1987) nr 5, s. 13-14; toż: *Università! Alma Mater! Se servi la verità, servi la libertà, la liberazione dell'uomo e della nazione. Servi la vita!*, IGP X, 2, s. 2064-2072.

29. *Czy Kościół i świat nauki są gotowe do podjęcia ścisłej współpracy?* (Przemówienie do uczestników kongresu zorganizowanego przez Watykańskie Obserwatorium Astronomiczne, 26 IX), ORpol. 8(1987) nr 9-10, s. 8.

1988

30. *Definicje chrystologiczne Soborów a wiara współczesnego Kościoła* (Audycja generalna, 13 IV), ORpol 9(1988) nr 3-4, s. 14. 19; toż: *Le definizioni cristologiche dei Concilii e la fede della Chiesa d'oggi*, IGP XI, 1, s. 877-887.

1989

31. *Dar rozumu* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 16 IV), ORpol. 10(1989) nr 4, s. 8; toż: *Il dono dell'intelletto: la gioiosa percezione del disegno amoroso di Dio*, IGP XII, 1, s. 828-831.

32. Dialog pomiędzy religiami a wierność prawdzie (Spotkanie z przywódcami różnych religii, Dżakarta, 10 X), ORpol. 10(1989) nr 12, s. 16-17; toż: *Una grande sfida: vivere nel dialogo*, IGP XII, 2, s. 834-840.

33. Kongregacja ds. Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach medytacji chrześcijańskiej* (15 X), ORpol. 10(1989) nr 12, s. 3-5.

34. *Gli enormi progressi della tecnica rendono oggi necessario un rapporto corretto tra scienza e fede* [Ogromny postęp techniki wymaga dzisiaj właściwej relacji między nauką a wiarą] (Przemówienie podczas spotkania z przedstawicielami Konferencji Przewodniczących Uniwersytetów Holenderskich, 6 XI), IGP XII, 2, s. 1180-1181.

1990

35. *La ricerca scientifica conduce ad un più profondo apprezzamento della saggezza del Creatore* [Badania naukowe prowadzą do głębszego podziwu dla mądrości Stwórcy] (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami seminarium na temat astrofizyki zorganizowanego przez Watykańskie Obserwatorium Astronomiczne, 14 IX), IGP XIII, 2, s. 612-614.

1991

36. *Potrzeba współpracy między nauką, kulturą i wiarą* (Audiencja dla uczestników seminarium „Nauka w kontekście ludzkiej kultury”, 4 X), ORpol. 12(1991) nr 12, s. 32-33; toż: *Promuovere la dimensione etica del progresso tecnologico per edificare una società che sia a misura dell'uomo*, IGP XIV, 2, s. 734-740.

37. *Co to jest wiara?* (Homilia podczas Mszy św., Brazylia, 15 X), ORpol. 12(1991) nr 11, s. 13-15, p. 4; toż: *All'alba del terzo millennio occorrono uomini la cui fede sia luce e forza di una società nuova*, IGP XIV, 2, s. 855-860.

1992

38. *Dialog między kulturami i wiarą* (Przemówienie do członków Papieskiej Rady do Spraw Kultury, 10 I), ORpol. 13(1992) nr 7, s. 29-32; toż: *Suscitare una nuova cultura dell'amore e della speranza, ispirata dalla verità*, IGP XV, 1, s. 46-52.

39. *Biskupi „zwiastunami wiary” w głoszeniu Ewangelii* (Audiencja generalna, 4 XI), ORpol. 14(1993) nr 1, s. 47-487; toż: *I vescovi, „araldi della fede”, nella predicazione del Vangelo*, IGP XV, 2, s. 474-481.

1993

40. *Autentyczna wiara jest źródłem zrozumienia i harmonii* (Przemówienie podczas spotkania z delegacją muzułmanów, 10 I), ORpol. 14(1993) nr 3, s. 11; toż: *Non ci sarà vera pace finché tutti i credenti non rifiuteranno uniti le politiche basate sull'odio e sulla discriminazione*, IGP XVI, 1, s. 44-46.

41. *Dialog między nauką a wiarą* (Przemówienie podczas wizyty w Międzynarodowym Centrum Naukowym im. Ettore Majorany, Erice, Sycylia, 8 V), ORpol. 14(1993) nr 7, s. 12-15; toż: *Scienza e fede sono entrambe dono di Dio e in lui trovano il loro principio di unità*, IGP XVI, 1, s. 1107-1114.

1994

42. *Sztuka na usługach wiary* (Przemówienie do uczestników plenarnego zgromadzenia Papieskiej Rady do Spraw Środków Społecznego Przekazu, 4 III), ORpol. 15(1994) nr 5, s. 15-16; toż: *I Media devono essere i nostri occhi aperti sulle sofferenze e sulle aspirazioni dell'intera umanità*, IGP XVII, 1, s. 599-602.

43. *Bądźcie godni waszego dziedzictwa wiary i kultury* (Homilia wygłoszona podczas inauguracji nowenny modlitw za Italię i z Italią, 15 III), ORpol. 15(1994) nr 5, s. 29-32; toż: *La grande preghiera per l'Italia e con l'Italia*, IGP XVII, 1, s. 703-710.

1995

44. *Scienza e tecnologia hanno bisogno di un'anima per servire la persona nella sua verità integrale* [Wiedza i technologia potrzebują ducha, aby służyć osobie w jej integralnej prawdzie] (Przemówienie w Centrum Biomedycznym Uniwersytetu Sacro Cuore, Rzym, 19 III), IGP XVIII, 1, s. 537-539.

1996

45. *Zrozumieć wszechświat i człowieka* (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami sympozjum zorganizowanego przez Watykańskie Obserwatorium Astronomiczne, 28 VI), ORpol. 17(1996) nr 9, s. 45; toż: *La ricerca scientifica deve basarsi sulla verità*, IGP XIX, 1, s. 1634-1635.

46. *Wiara człowieka powinna działać przez miłość* (Orędzie na Światowy Dzień Migranta 1997 r., 21 VIII), ORpol. 17(1996) nr 11-12, s. 4-6, p. 5; toż: *Individuare le esigenze prioritarie ed elaborare risposte più consoni al rispetto della dignità delle persone e al dovere dell'accoglienza*, IGP XIX, 2, s. 205-211.

47. *Wiara światłem w działalności społecznej chrześcijanina* (Audiencja dla Samorządów Małopolski, 28 X), ORpol. 18(1997) nr 1, s. 47; toż: *Alla luce della fede si può leggere nel modo più pieno l'ordine morale*, IGP XIX, 2, s. 602-604.

48. *Quando la ricerca sembra sfiorare misteriose frontiere, il dialogo tra fede e scienza diviene più urgente e ricco di prospettive* [Kiedy badania wydają się dotyczyć granic

tajemnicy, dialog między wiarą a nauką staje się nagłący i bogaty w perspektywy] (List do uczestników sesji Papieskiej Akademii Nauk, 29 XI), IGP XIX, 2, s. 787-789.

1997

49. *Życie społeczne i praca w świetle wiary* (Homilia podczas Mszy św. na lotnisku, Legnica, 2 VI), ORpol. 18(1997) nr 7, s. 20-22; toż: *La Chiesa continua nella missione di Cristo di portare al mondo una nuova giustizia*, IGP XX, 1, s. 1350-1358.

1998

50. Encyklika *Fides et ratio* (14 IX), ORpol. 19(1998) nr 11, s. 4-40; toż: Lettera Eiciclica *Fides et Ratio*, IGP XXI, 2, s. 375-454.

51. *Dialog między kulturą, nauką i wiarą* (Przemówienie podczas spotkania z przedstawicielami świata nauki i kultury, Zagrzeb, Chorwacja, 3 X), ORpol. 19(1998) nr 12, s. 10-11; toż: *Il servizio all'uomo è il punto d'incontro tra la Chiesa ed il mondo scientifico e culturale*, IGP XXI, 2, s. 642-646.

52. *Aby głębiej zrozumieć tajemnicę Boga, człowieka i stworzenia* (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk, 27 X), ORpol. 20(1999) nr 2, s. 48-49; toż: *La conoscenza della fede, fondata sulla verità rivelata, non viene esclusa dalla conoscenza ottenuta per via razionale*, IGP XXI, 2, s. 849-853.

53. *Wiara i rozum w służbie prawdy* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 6 XII), ORpol. 20(1999) nr 3, s. 38-39; toż: *La ricerca della verità costituisce un'esigenza ineludibile e qualificante dell'essere umano*, IGP XXI, 2, s. 1198-1199.

1999

54. *Pielgrzymka wiary i nadziei* (Przemówienie na lotnisku w Bukareszcie, 7 V), ORpol. 20(1999) nr 7, s. 11-12; toż: „Paese ponte tra Oriente e Occidente, alla soglia del nuovo millennio poggia ancora il tuo futuro sulla salda roccia del Vangelo”, IGP XXII, 1, s. 909-913.

55. *Przychodzę do was jako pielgrzym ze słowami wiary, nadziei i miłości* (Przemówienie powitalne, Gdańsk, 5 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 6-7; toż: *Alla vigilla del Grande Giubileo vengo come un pellegrino dai figli e dalle figlie della mia patria con parole di fede, speranza e carità*, IGP XXII, 1, s. 1195-1198.

56. *Odpowiedzialność ludzi nauki i kultury za prawdę* (Przemówienie do rektorów wyższych uczelni w Polsce, 7 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 28-29.

57. *Świadkowie żywej wiary, niezachwianej nadziei i ofiarnej miłości* (Homilia podczas Mszy św., Warszawa, 13 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 74-76; toż: *Il nuovi Beati sono la testimonianza della vittoria di Cristo, il dono che restituisce la speranza*, IGP XXII, 1, s. 1326-1333.

58. *W duchu wdzięczności i odpowiedzialności za owocowanie wiary* (Homilia podczas Mszy św., Kraków, 15 VI), ORpol. 20(1999) nr 8, s. 97-100, p. 5; toż: *Dio mise-*

ricordioso, fa' che la Chiesa continui l'opera di santificazione che le hai affidato mille anni fa, IGP XXII, 1, s. 1363-1371.

59. *Wiara nie boi się rozumu* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 26 IX), ORpol. 20(1999) nr 11, s. 43; toż: *Il rapporto vitale tra fede e intelligenza*, IGP XXII, 2, s. 436-440.

60. *Wiara musi przenikać całe życie człowieka* (Homilia podczas Mszy św. dla środowisk uniwersyteckich Rzymu, 15 X), ORpol. 21(2000) nr 2, s. 37-38; toż: *Quanti martiri del nostro secolo hanno offerto la loro esistenza per la causa di Cristo!*, IGP XXII, 2, s. 593-596.

2000

61. *Powrót do korzeni wiary i Kościoła* (Audienca generalna, 29 III), ORpol. 21(2000) nr 5, s. 8-10; toż: *„Alle radici della fede e della Chiesa”*, IGP XXIII, 1, s. 488-492.

62. *W życiowych próbach wspomagala ich moc wiary i nadziei* (Homilia podczas Mszy św. kanonizacyjnej, 21 V), ORpol. 21(2000) nr 10, s. 32-34; toż: *Primavera del Grande Giubeileo del 2000: un palpito permanente di santità in Piazza San Pietro*, IGP XXIII, 1, s. 901-906.

63. *„L'uomo di scienza sa che la verità non può essere negoziata, oscurata o abbandonata alle libere convenzioni o agli accordi fra i gruppi di potere, le società o gli Stati [Człowiek nauki wie, że prawda nie może być negocjowana, ukrywana ani porzucana na rzecz dowolnych konwencji czy porozumień grup nacisku, społeczności bądź państw] (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk, 13 IX)*, IGP XXIII, 2, s. 874-878.

64. *Wiara, nadzieja i miłość w perspektywie ekumenicznej* (Audienca generalna, 22 XI), ORpol. 22(2001) nr 3, s. 35-36; toż: *Fede, speranza, carità in prospettiva ecumenica*, IGP XXIII, 2, s. 933-941.

65. *Wiara, nadzieja i miłość w perspektywie dialogu międzyreligijnego* (Audienca generalna, 29 XI), ORpol. 22(2001) nr 3, s. 36-37; toż: *Fede, speranza, carità in prospettiva del dialogo interreligioso*, IGP XXIII, 2, s. 979-986.

2001

66. *Zadania szkoły katolickiej dzisiaj* (Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu Katolickich Szkół Europy, 28 IV), ORpol. 22(2001) nr 6, s. 34-35.

2002

67. *Wiara w Boga pomaga odkrywać prawdę, dobro i piękno* (Przemówienie do przedstawicieli wspólnot religijnych, 22 V), ORpol. 23(2002) nr 7-8, s. 15-16; toż: *„Basta con la guerra in nome di Dio! Fino a quando avrò, io griderò: 'Pace, nel nome di Dio'”*, IGP XXV, 1, s. 840-847.

68. *Wzrastajcie w rozumieniu wiary i jej wymagań* (Homilia podczas Mszy św. na rozpoczęcie roku akademickiego, 25 X), ORpol. 24(2003) nr 1, s. 42-43; toż: *L'antidoto contro la falsa sapienza della nostra epoca è una costante circolarità tra il sapere della fede e la santità della vita*, IGP XXV, 2, s. 610-613.

69. *W waszej pracy naukowej czerpcie światło z wiary* (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami konferencji „Globalizacja a uniwersytet katolicki”, 5 XII), ORpol. 24(2003) nr 2, s. 43-44; toż: *Vigilare affinché globalizzazione e progresso scientifico portino a decisioni autenticamente morali e degne dell'uomo*, IGP XXV, 2, s. 825-828.

2003

70. *Badania biomedyczne w świetle rozumu i wiary* (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami zgromadzenia ogólnego Papieskiej Akademii „Pro Vita”, 24 II), ORpol. 24(2003) nr 6, s. 33-34; toż: *Occorrono un movimento di pensiero e una nuova cultura di alto profilo etico e di ineccepibile valore scientifico per promuovere un progresso autenticamente umano nella ricerca*, IGP XXVI, 1, s. 268-271.

2004

71. *Dialog wiary i rozumu* (Przemówienie podczas spotkania z rektorami wyższych uczelni Wrocławia i Opola, 8 I), ORpol. 25(2004) nr 2, s. 55; toż: *„Il dialogo vivificante tra fede e ragione durerà e nessuna delle odierne ideologie riuscirà a interromperlo”*, IGP XXVII, 1, s. 28-29.

72. *O pojednanie między wiarą, rozumem i kulturą* (Przemówienie podczas spotkania z członkami Kongregacji do spraw Wychowania Katolickiego, 27 IV), ORpol. 25(2004) nr 7-8, s. 15-16; toż: *Realizzate la riconciliazione tra fede, ragione e cultura, tra bene e vero, tra leggi civili e morali, tra Occidente e Oriente, tra Nord e Sud*, IGP XXVII, 1, s. 509-512.

2005

73. *Między wiarą a rozumem nie ma sprzeczności* (Przemówienie do uczestników Trzeciego Europejskiego Dnia Akademickiego, 5 III), ORpol. 26(2005) nr 5, s. 44; toż: *„Buon cammino verso Colonia!”*, IGP XXVIII, s. 188-189.

BENEDYKT XVI

2005

1. *Continue ad essere messaggeri del bello, della fede e di Dio in questo mondo. Così anticipate in qualche modo l'eternità* [Nie przedstawajcie być posłańcami piękna,

wiary i Boga w tym świecie. Tak w pewien sposób antycypujecie wieczność] (Podziękowanie na zakończenie koncertu Regensburger Domspatzen w Kaplicy Sykstyńskiej, 22 X), IB I, s. 694-695.

2006

2. *Rodzice, bądźcie przykładem wiary, nadziei i miłości* (Homilia podczas Mszy św. na zakończenie V Światowego Spotkania Rodzin, 9 VII), ORpol. 27(2006) nr 9-10, s. 16-18; toż: *Il custode della vita*, IB II, 2, s. 41-45.

3. *Wiara, rozum i uniwersytet – wspomnienia i refleksje* (Wykład na uniwersytecie, Ratyżbona, 12 IX), ORpol. 27(2006) nr 11, s. 25-29; toż: *Fede, ragione e università. Ricordi e riflessioni*, IB II, 2, s. 257-267.

4. *Szukajcie i brońcie prawdy* (Przemówienie na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim, 21 X), ORpol. 28(2007) nr 1, s. 16-18; toż: *Il saluto agli studenti e alle maestranze durante la visita all'Università Lateranense*, IB II, 2, s. 488.

2007

5. *Wiara i rozum* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 28 I), ORpol. 28(2007) nr 4, s. 55; toż: „*I cristiani sappiano esprimere la ragionevolezza della loro fede*”, IB III, 1, s. 129-134.

6. *Niech św. Augustyn będzie dla nas wzorem dialogu wiary i rozumu* (Spotkanie ze wspólnotą akademicką, 22 IV), ORpol. 28(2007) nr 6, s. 12-13; toż: *Impariamo da Agostino l'umiltà della fede che depone la superbia saccente e si china entrando nella comunione della Chiesa*, IB III, 1, s. 712-717.

7. *Wiara w Boga-Miłość uczyniła Amerykę Łacińską „kontynentem nadziei”* (Homilia podczas Mszy św. na rozpoczęcie V Konferencji Ogólnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, 13 V), ORpol. 28(2007) nr 9, s. 34-35; toż: „*Non un'ideologia politica, non un movimento sociale, non un sistema economico: è la fede in Dio Amore l'autentico fondamento della speranza*”, IB III, 1, s. 845-850.

8. *Szkoła dialogu nauki i wiary* (Przemówienie do wykładowców i słuchaczy XI Szkoły Letniej Watykańskiego Obserwatorium Astronomicznego, 11 VI), ORpol. 28(2007) nr 9, s. 49; toż: „*La vostra piccola comunità internazionale divenga un segno promettente di una maggiore collaborazione scientifica a beneficio della famiglia umana*”, IB III, 1, s. 1065-1066.

9. *Przechowując drogocenne dokumenty i skarby, strzeżcie kultury i wiary* (Przemówienie podczas wizyty w Apostolskiej Bibliotece Watykańskiej, 25 VI), ORpol. 28(2007) nr 9, s. 51-52; toż: *Custodi della „sintesi tra cultura e fede che traspira dai preziosi documenti e dai tesori che conservate”*, IB III, 1, s. 1187-1190.

2008

10. *Papież nie narzuca wiary, lecz zachęca do szukania prawdy* (Przemówienie, które Benedykt XVI miał wygłosić na uniwersytecie „La Sapienza”, 17 I), ORpol. 29(2008)

nr 3, s. 12-16; toż: *Non vengo a imporre la fede ma a sollecitare il coraggio per la verità*, IB IV, 1, s. 78-86.

11. *Tylko w spotkaniu z Chrystusem rozum otwiera się na prawdę* (Audiecja generalna, 3 IX), ORpol. 29(2008) nr 10-11, s. 50-51; toż: *Anno Paolino: „L'esperienza di san Paolo sulla via di Damasco”*, IB IV, 2, s. 210-217.

12. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Dignitas personae* dotycząca niektórych problemów bioetycznych (8 IX), ORpol. 30(2009) nr 1, s. 9-21.

13. *Rozum nigdy nie jest w sprzeczności z wiarą* (Homilia podczas Mszy św., Paryż, 13 IX), ORpol. 29(2008) nr 10-11, s. 23-25; toż: *Solo Dio ci dona felicità piena e ci insegna i veri valori*, IB IV, 2, s. 295-300.

14. *Nie ma sprzeczności między rozumieniem stworzenia w świetle wiary a nauką* (Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk, 31 X), ORpol. 30(2009) nr 1, s. 40-41; toż: *Non c'è opposizione tra fede nella creazione e scienza*, IB IV, 2, s. 594-596.

2009

15. *Wiara i rozum odrzucają przemoc i totalitaryzm* (Przemówienie do przedstawicieli wspólnoty muzułmańskiej, 19 III), ORpol. 30(2009) nr 5, s. 29-30; toż: *Religione e ragione alleate nel rifiuto di ogni violenza e totalitarismo*, IB V, 1, s. 430-432.

2010

16. *W poszukiwaniu prawdy Mędrcy kierują się rozumem i wiarą* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 6 I), ORpol. 31(2010) nr 2, s. 20-21; toż: *L'intelligenza aperta alla fede è vera sapienza*, IB VI, 1, s. 22-26.

17. *Świat rozumu i świat wiary potrzebują się wzajemnie* (Spotkanie z przedstawicielami różnych grup społecznych, Westminster Hall, 17 IX), ORpol. 31(2010) nr 11, s. 26-28; toż: *Ragione e fede hanno bisogno l'una dell'altra*, IB VI, 2, s. 238-242.

18. *Upadek bogów i wiara ludzi prostych* (Medytacja na rozpoczęcie I kongregacji generalnej, 11 X), ORpol. 31(2010) nr 11, s. 20-22; toż: *La caduta degli dei e la fede dei semplici*, IB VI, 2, s. 594-599.

2011

19. *Muzyka, która zrodziła się z wiary w Boga* (Przemówienie po koncercie, 5 V), ORpol. 32(2011) nr 7, s. 21-22; toż: *La vicinanza del popolo italiano al Vescovo di Roma*, IB VII, 1, s. 575-577.

20. *Piękno i radość wiary* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 29 V), ORpol. 32(2011) nr 7, s. 59; toż: *Quel fiume benefico che ha irrigato i popoli*, IB VII, 1, s. 732-736.

21. *Rozum, który kieruje się wiarą, wypełnia swoje powołanie* (Przemówienie podczas uroczystości wręczenia nagrody im. Ratzingera, 30 VI), ORpol. 32(2011) nr 8-9, s. 35-37; toż: *La ragione che segue la fede risponde alla sua vocazione*, IB VII, 1, 937-941.

2012

22. *Niech waszą misję oświeca wiara i ożywia miłość* (Homilia podczas Mszy św. na rozpoczęcie konsystorza, 18 II), ORpol. 33(2012) nr 4, s. 8-9; toż: *La logica della fede è il servizio dell'amore*, IB VIII, 1, s. 195-200.

23. *Aby odnaleźć to, co dla wiary najistotniejsze* (Przemówienie podczas uroczystości podpisania adhortacji apostolskiej „Ecclesia in Medio Oriente” w Harrisie, 14 IX), ORpol. 33(2012) nr 9-10, s. 8-10; toż: *Per ritrovare l'essenziale della fede*, IB VIII, 2, s. 189-193.

24. *Wiara musi być płomieniem miłości, który rozpala innych* (Rozważanie na rozpoczęcie I kongregacji generalnej, 8 X), ORpol. 33(2012) nr 11, s. 21-23; toż: *Per trasmettere la fede*, IB VIII, 2, s. 393-398.

25. „*Migracje: pielgrzymka wiary i nadziei*” (Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2013 r., 12 X 2012), ORpol. 33(2012) nr 12, s. 4-6; toż: „*Migrazioni: pellegrinaggio di fede e di speranza*”, IB VIII, 2, s. 423-428.

26. *Drogi wiodące do Boga: świat, człowiek, wiara* (Audienca generalna, 14 XI), ORpol. 34(2013) nr 1, s. 39-41; toż: *Le vie portano alla conoscenza di Dio*, IB VIII, 2, s. 587-594.

27. *Racjonalność wiary* (Audienca generalna, 21 XI), ORpol. 34(2013) nr 1, s. 41-43; toż: *Credere è ragionevole*, IB VIII, 2, s. 615-627.

28. *Świadkowie piękna wiary* (Przesłanie do uczestników XVII sesji publicznej Akademii Papieskich, 21 XI), ORpol. 34(2013) nr 1, s. 30-32; toż: *L'artista, come la Chiesa, testimone della bellezza della fede*, IB VIII, 2, s. 628-632.

2013

29. *Na drogach dialogu zrozumienia i pojednania* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 1 I), ORpol. 34(2013) nr 2, s. 17-18; toż: *Gesti concreti di dialogo, di comprensione e di riconciliazione*, IB IX, s. 6-7.

30. *Wiara potrafi rozpoznać mądrość słabości* (Homilia podczas Mszy św. w uroczystość Ofiarowania Pańskiego, 2 II), ORpol. 34(2013) nr 3-4, s. 19-21; toż: *La sapienza della debolezza*, IB IX, 1, s. 150-1154.

FRANCISZEK

2013

1. *Wiara nie może być przedmiotem negocjacji* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 6 IV), w: Franciszek, *Prawda jest spotkaniem. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2019, s. 72-73.

2. *Wiara to wierzyć w Boga osobowego* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 18 IV), w: Franciszek, *Prawda jest spotkaniem. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2019, s. 96-98.

3. *Karierowicze nie mają wiary* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 22 IV), w: Franciszek, *Prawda jest spotkaniem. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2019, s. 105-107.

4. *Wiara nie jest wyobcowaniem, lecz drogą prawdy* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 26 IV), w: Franciszek, *Prawda jest spotkaniem. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2019, s. 114-116.

5. Encyklika [...] *Lumen fidei*. O wierze (Rzym, 29 VI), p. 32; toż: *Lettera Enciclica Lumen fidei*, IF I, 1, nr 29-31.

6. *Wiara nie jest sprawą prywatną* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 28 XI), w: Franciszek, *Prawda jest spotkaniem. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2019, s. 415-416.

7. *Teolodzy są pionierami dialogu z kulturami* (Audienca dla uczestników sesji plenarnej Międzynarodowej Komisji Teologicznej, 6 XII), ORpol. 35(2014) nr 1, s. 35-36; toż: *Siate pionieri del dialogo della Chiesa con le culture*, IF I, 2, s. 723-725.

2014

8. *Pokora i wiara* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 13 II), w: Franciszek, *Prawda jest spotkaniem. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2019, s. 514-516.

9. *Kto ma wiarę, kieruje się Bożą obietnicą* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 31 III), w: Franciszek, *Bóg szuka nas na marginesie. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2017, s. 65-67.

10. *Wiara to nie kazuistyka* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 26 VI), w: Franciszek, *Bóg szuka nas na marginesie. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2017, s. 175-177.

2015

11. *Nie da się pojąć Boga rozumem* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 8 I), w: Franciszek, *Bóg szuka nas na marginesie. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2017, s. 349-351.

12. *To kobiety przekazują dar wiary* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 26 I), w: Franciszek, *Bóg szuka nas na marginesie. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2017, s. 361-363.

13. *Rozbudzajcie wiarę tych, którzy o niej zapomnieli* (Przemówienie do członków Drogi Neokatechumenalnej, 6 III), ORpol. 36(2015) nr 3-4, s. 29-30.

14. *Wiara nie jest surową doktryną* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 26 III), w: Franciszek, *Bóg szuka nas na marginesie. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2017, s. 429-430.

15. *Prawdziwa wiara czyni cuda, a nie ubija interes* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 29 V), w: Franciszek, *Bóg szuka nas na marginesie. Słowa z Domu świętej Marty*, Znak, Kraków 2017, s. 488-490.

2016

16. *Serce i umysł otwarte na perspektywę Boga* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 6 I), ORpol. 37(2016) nr 1, s. 22-23.

2017

17. *Wiara oświeca serce* (Homilia podczas Mszy św. w niedzielę Chrztu Pańskiego, 8 I), ORpol. 38(2017) nr 1, s. 20.

2018

18. *Dwie różne logiki* (Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 8 XI), ORpol. 39(2018) nr 12, s. 37-39.

2019

19. *Wszyscy rozumieją język prawdy i miłości* (Audycja generalna, 19 VI), ORpol. 49(2019) nr 7-8, s. 47-48.

2020

20. *Potrzebujemy mądrości, by opowiadać historie piękne, prawdziwe i dobre* (Orędzie na 54. Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 I), ORpol. 41(2020) nr 1, s. 4-7.

2021

21. „Chodź i zobacz” (J 1,45). *Komunikować, spotykając osoby, tam gdzie są, i takie, jakie są* (Orędzie na Światowy Dzień środków Społecznego Przekazu 2021 r., 23 I), ORpol. 42(2021) nr 2, s. 4-7.

22. *Nauka przewyższa konflikty i buduje pokój* (Przesłanie wideo na rozpoczęcie międzynarodowego spotkania na temat „Nauka dla pokoju”, 2 VII), ORpol. 42(2021) nr 8-9, s. 11-12.

23. *Dialog międzypokoleniowy, edukacja, praca narzędziami budowania trwałego pokoju* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 2022 r., 8 XII), ORpol. 42(2023) nr 1, s. 4-7.

2022

24. *Elementy rozeznania. Poznanie samych siebie* (Audycja generalna, 5 X), ORpol. 43(2022) nr 11, s. 28-29.

2023

25. *Mówić z sercem. „Prawdziwie w miłości” (Ef 4,15)* (Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 I), ORpol. 44(2023) nr 3, s. 21-24.

26. *Sztuczna inteligencja i pokój* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 2024, 8 XII), ORpol. 45(2024) nr 1, s. 4-9.

2024

27. *Sztuczna inteligencja i mądrość serca – dla komunikacji w pełni ludzkiej* (Orędzie na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2024 r., 24 I), ORpol. 45(2024) nr 2-3, s. 4-7.

28. *Słowo Pana prowadzi nas jak gwiazda w nocy* (Homilia podczas Mszy św. w uroczystość Objawienia Pańskiego, 6 I), ORpol. 46(2024) nr 1, s. 19-21.